

prof.dr *Duško Vejnović*,
redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i
Sociološki diskurs

Uloga reformi visokog obrazovanja u BiH u povećanju kvalitete osposobljenosti mladih za rad i adaptaciju na nove tehnologije

U današnjem globaliziranom i tehnološki naprednom svijetu, visoko obrazovanje igra ključnu ulogu u oblikovanju kompetencija mladih ljudi i pripremi za izazove na tržištu rada. U Bosni i Hercegovini (BiH), proces reforme visokog obrazovanja ima poseban značaj sa obzirom na specifične socio-ekonomske uslove i potrebu za usklađivanjem obrazovnih sistema sa savremenim trendovima i potrebama tržišta. Ovaj pogled i osvrt će sa vrh pera istražiti kako reforma visokog obrazovanja u BiH može utjecati na kvalitetu osposobljenosti mladih za rad, kao i na njihovu sposobnost prilagodbe novim tehnologijama.

1. Kontekst i motivacija za reformu

Bosna i Hercegovina se suočava sa brojnim izazovima u sektoru visokog obrazovanja, uključujući zastarjeli kurikulumi, neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada, te nedostatak infrastrukturnih i kadrovskih resursa. Uz to, mladi ljudi se suočavaju s visokom stopom nezaposlenosti i potrebom za prilagodbom na brzo mijenjajuće tehnološke uvjete. Reforma obrazovnog sistema stoga postaje nužnost, ne samo radi unapređenja kvaliteta obrazovanja, već i radi osiguravanja da studenti budu bolje pripremljeni za profesionalne izazove.

2. Ključne komponente reformi

Reforme visokog obrazovanja u BiH trebale bi obuhvatiti nekoliko ključnih komponenti kako bi se postigao željeni učinak:

- Ažuriranje kurikuluma: Modernizacija kurikuluma kako bi se uključile nove tehnologije i metodologije, s ciljem stvaranja obrazovnih programa koji su relevantni za današnje tržište rada. Ovo uključuje uvođenje predmeta koji pokrivaju digitalne vještine, programiranje, analizu podataka i slična područja.
- Povezivanje sa industrijom: Uspostavljanje jače saradnje između obrazovnih institucija i industrije. Ovo može uključivati praksu i stažiranje, kao i projekte i studije slučaja koje omogućavaju studentima rad na stvarnim izazovima s kojima se suočavaju kompanije.

- Inovativni metodi nastave: Uvođenje savremenih metoda nastave kao što su e-učenje, simulacije i interaktivne platforme. Ovo omogućava studentima pristup najnovijim tehnologijama i alatima, te ih priprema za rad u okruženju koje je sve više digitalizirano.

Inovativni metodi nastave: Uvođenje savremenih metoda kao što su E-učenje, simulacije i interaktivne platforme

U današnjem dinamičnom i tehnološki naprednom svijetu, obrazovni sektor prolazi kroz transformaciju u cilju pružanja studentima najkvalitetnijih mogućnosti za učenje i pripremu za profesionalne izazove. Inovativni metodi nastave, kao što su e-učenje, simulacije i interaktivne platforme, postaju ključni alati u ovom procesu. Ovi metodi ne samo da omogućavaju studentima pristup najnovijim tehnologijama i alatima, već ih i pripremaju za rad u okruženju koje je sve više digitalizirano. U nastavku ćemo istražiti ove metode, njihove prednosti i kako mogu utjecati na kvalitetu obrazovanja.

1. E-Učenje

E-učenje, ili elektroničko učenje, koristi digitalne tehnologije za pružanje obrazovnih sadržaja i iskustava. Ovaj pristup uključuje razne oblike učenja putem interneta, uključujući online kurseve, videa, webinare i interaktivne module. Prednosti e-učenja su brojne:

- **Fleksibilnost:** E-učenje omogućava studentima da pristupe obrazovnim materijalima u bilo kojem trenutku i s bilo kojeg mjesta, što je posebno korisno za studente koji moraju uskladiti obrazovanje s drugim obavezama.
- **Prilagodljivost:** Online platforme često nude personalizirane programe koji se mogu prilagoditi individualnim potrebama studenata. To omogućava studentima da napreduju vlastitim tempom i fokusiraju se na oblasti u kojima trebaju dodatnu pomoć.
- **Široka dostupnost resursa:** Studentima su dostupni različiti resursi kao što su e-knjige, online biblioteke i istraživački članci, što proširuje njihove mogućnosti za istraživanje i učenje.
- **Interaktivnost:** Moderni e-learning alati omogućavaju interaktivno učenje kroz forume, chat sobe i online zajednice gdje studenti mogu raspravljati o temama i raditi u grupama, čak i ako nisu fizički prisutni.

2. Simulacije

Simulacije su edukativni alati koji omogućavaju studentima da prakticiraju i primjenjuju svoje znanje u virtualnim okruženjima koja im omogućuju da se suoče s realnim izazovima. Simulacije su posebno korisne u područjima poput medicine, inženjeringa i poslovnih studija. Prednosti simulacija uključuju:

- **Praktično iskustvo:** Simulacije omogućavaju studentima da steknu iskustvo u kontroliranom okruženju prije nego što se suoče s pravim situacijama. Na primjer, medicinski studenti mogu vježbati hirurške tehnike na virtualnim pacijentima, dok inženjeri mogu testirati dizajn u virtualnim laboratorijama.
- **Sigurnost i ponavljanje:** Simulacije omogućavaju studentima da naprave greške i uče iz njih bez stvaranja stvarne štete. Također, mogu se ponavljati neograničen broj puta, što pomaže studentima da usavrše svoje vještine.
- **Razumijevanje složenih sistema:** Simulacije omogućavaju studentima da razumiju kako različiti elementi i varijable međusobno djeluju u složenim sistemima. Ovo je posebno korisno u područjima koja zahtijevaju analizu i razumijevanje kompleksnih procesa.

3. Interaktivne Platforme

Interaktivne platforme koriste tehnologije poput virtualne stvarnosti (VR), proširene stvarnosti (AR) i gamifikacije kako bi poboljšale proces učenja. Ove platforme omogućavaju studentima da uče na inovativan i angažiran način. Ključne prednosti interaktivnih platformi uključuju:

- **Vizualizacija i angažman:** VR i AR tehnologije omogućavaju studentima da vizualiziraju i interagiraju s obrazovnim materijalima na način koji nije moguć s tradicionalnim metodama. Na primjer, studenti mogu istraživati ​​istorijske lokacije ili ljudsku anatomiju u trodimenzionalnom prostoru.
- **Motivacija kroz igru:** Gamifikacija uključuje korištenje elemenata igre u obrazovnom kontekstu kako bi se povećala motivacija i angažman studenata. To može uključivati ​​bodove, značke i natjecanja, što može učiniti učenje zabavnijim i poticajnijim.
- **Saradnja i interakcija:** Interaktivne platforme često nude mogućnosti za saradnju među studentima putem zajedničkih projekata i aktivnosti, čime se potiče razvoj timskih vještina i komunikacije.

4. Utjecaj na kvalitetu obrazovanja

Uvođenje savremenih metoda nastave može značajno poboljšati kvalitetu obrazovanja na nekoliko ključnih načina:

- Pristup najnovijim tehnologijama: Studenti koji koriste e-učenje, simulacije i interaktivne platforme stječu iskustvo s najnovijim tehnologijama i alatima, što ih priprema za rad u tehnološki naprednom okruženju.
- Povećanje angažmana i motivacije: Inovativni metodi nastave često su više angažovani i motivirajući, što može dovesti do dubljeg razumijevanja materije i boljih obrazovnih rezultata.
- Razvijanje praktičnih vještina: Simulacije i interaktivne platforme omogućavaju studentima da razviju praktične vještine koje su ključne za uspjeh na tržištu rada. Ovo iskustvo može biti presudno u procesu zapošljavanja i profesionalnog razvoja.
- Prilagodljivost i fleksibilnost: Savremene metode nastave omogućavaju prilagodbu obrazovnih iskustava različitim potrebama studenata, što može poboljšati njihovu sposobnost učenja i prilagodbe na promjene u profesionalnom okruženju. Inovativni metodi nastave, uključujući e-učenje, simulacije i interaktivne platforme, predstavljaju ključne komponente modernizacije obrazovnog sektora. Ovi metodi ne samo da pružaju studentima pristup najnovijim tehnologijama i alatima, već ih i pripremaju za izazove u sve digitaliziranijem svijetu. Kroz primjenu ovih metoda, obrazovne institucije mogu unaprijediti kvalitetu obrazovanja, povećati angažman i motivaciju studenata, te im pomoći da razviju praktične vještine potrebne za uspjeh na tržištu rada.
- Razvoj kompetencija za 21. vijek. Fokusiranje na razvoj tzv. “mekih vještina” kao što su kritičko razmišljanje, rješavanje problema, komunikacija i timski rad, koje su sve važnije u dinamičnom profesionalnom okruženju.

3. Utjecaj na kvalitet osposobljenosti mladih

Implementacija gore navedenih reformi može značajno unaprijediti kvalitetu osposobljenosti mladih za rad:

- Povećana prilagodljivost: Ažurirani kurikulumi i inovativni metodi nastave omogućavaju studentima da se lakše prilagode novim tehnologijama i metodologijama. Studenti koji su upoznati sa najnovijim alatima i tehnikama imaju bolje šanse za uspjeh u dinamičnom radnom okruženju.
- Veća praktična iskustva: Saradnja sa industrijom omogućava studentima da steknu praktična iskustva i razumijevanje stvarnih radnih uvjeta. Ovo ne samo da poboljšava njihovu zapošljivost, već i olakšava prijelaz s obrazovanja na radno mjesto.
- Povećana kompetitivnost: Razvijanje “mekih vještina” i stručnog znanja čini mlade ljude konkurentnijim na tržištu rada. Poslodavci sve više cijene kandidate koji su sposobni rješavati kompleksne probleme i učinkovito raditi u timovima.

4. Izazovi i prepreke

Uprkos prednostima koje reforma može donijeti, postoje i brojni izazovi. Nedostatak financijskih sredstava, otpor prema promjenama i složena birokratska struktura mogu otežati provedbu reformi. Također, važno je osigurati da svi akteri – od vlada i obrazovnih institucija do poslodavaca – aktivno sudjeluju u procesu i da se postignu stvarni rezultati.

Reforme visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini predstavljaju ključan korak prema unapređenju osposobljenosti mladih za rad i njihovu prilagodbu na nove tehnologije. Kroz modernizaciju kurikuluma, jačanje suradnje sa industrijom, inovativne metode nastave i razvoj vještina za 21. vijek, moguće je značajno poboljšati kvalitetu obrazovanja i pripremiti studente za uspjeh u brzo mijenjajućem svijetu. Međutim, uspjeh ovih reformi ovisi o usklađenom djelovanju svih relevantnih aktera i prevladavanju izazova koji se mogu pojaviti u procesu implementacije.

5. Kako dalje u visokom obrazovanju?

Uloga visokog obrazovanja (univerziteta) je da unapređuju znanje povećavajući njegove granice i da traga za istinom ispitujući kritički uvjerenja i te istine, definišući tačno granice od ideologija stečenih interesa, partija i vlade. Članovi visokog obrazovanja (akademske zajednice) su obavezni da objavljuju rezultate i zaključke istraživanja. Oni imaju **slobodu kretanja po univerzitetskom univerzumu** radi konsultacija i razmjene rezultata istraživanja. Akademske slobode i autonomija na univerzitetu su preduslov za uspješno obrazovanje. Akademska sloboda članova akademske zajednice je individualna i odnosi se na studiranje, učenje, predavanja, istraživanje, diskusije, pisanje i kreativan rad. **Autonomija** je nezavisnost od države i drugih pritisaka društva u donošenju odluka u internim organima. **Pravi intelektualac** traži istinu o onima koji istinu dave na način koji je nevidljiv za obične ljudske oči. On traži istinu o onima koji svome interesu daju uzvišeno ime teorije, traži istinu o onima koji žive od laži. **Pokušajmo naučnom metodologijom istražiti gdje su problemi u nauci i visokom obrazovanju? Pokušajmo to i zato jer razvoj nauke i obrazovanja i konstantno poboljšanje naučnog i kulturnog obrazovanja stanovništva smatra se jednim od najvažnijih činilaca progresa čovječanstva. Sagledajmo dali imamo kadrove koji su nam potrebni danas i dali stvaramo kadrove koji će nam trebati sutra. Opštepoznato je da međuzavisnost obrazovanja, tehničkog progresa i zapošljavanja predstavljaju ključan trougao u usmjeravanju privrednog razvoja, budući da obrazovanje predstavlja proces**

kreiranja ljudskog kapitala. Obrazovanje valja svatiti kao investiranje u ljude, a znanje kao rezultat obrazovnih usluga je najznačajniji motor proizvodnje, koji nam omogućava da vladamo privredom i da zadovoljavamo naše potrebe. Znanje je kolektivno društveno dobro i ono povećava kvalitet i fizičkog i ljudskog kapitala. Znanje se mora znati, ono se ne može kupiti, kupuju se diplome, certificuju se neznalice, to je veliki problem. Ovakvim ponašanjem skrnavi se nauka i visoko obrazovanje i kao takvi oni ne mogu postati izvor novih proizvodnih resursa i kvaliteta životnog standarda i izvor budućih prinosa i dobrobiti. Oni sa nezalicama ne mogu postati društveno dobro sa ekonomskim vrijednostima. Neke obrazovne interesne grupe i pojedinci neće da svate da je znanje izvor dohotka, bogatstva i blagostanja, te sva ulaganja koja vrše u ljudski kapital kroz certifikaciju nezalica imaće vrlo niski društveni prioritet i istorijski gledano i kroz druge djelatnosti uglavnom završavaju kao varanje, a ne stvaranje. Zato su i zahtjevi za poboljšanje stanja u nauci i visokom obrazovanju u Republici Srpskoj važni isto toliko koliko i potreba za hranom. Neobrazovan čovjek ima male potrebe, on je loš potrošač. Napredak u nauci i visokom obrazovanju u Republici Srpskoj treba smatrati prvim činiocem ekonomskog razvitka, dok bi drugi bio ono što se naziva porastom znanja, tj. obogaćivanje obrazovanja novim tehnološkim dostignućima. Kako zaustaviti one obrazovne interesne grupe kojima je osnovni moto profit, a ne kvalitetno obrazovanje? Investicije u čovjeka kako ih ja shvaćam, uključuju mnogo više od formalnog obrazovanja. Nema kvalitetnog obrazovanja bez kontrole države, ozbiljne, moderne, pravne, demokratske države. Neosvješćeni se moraju osvjestiti, a nemoralni u visokom obrazovanju moraju se vratiti u ljudske, moralne okvire korektnosti, fer pleja. Vaspitači moraju biti vaspitani, istorijski se zna gdje je mjesto za nevaspitane i nemoralne. Ne dozvolimo da bolji stradavaju od gorih, da rod strada od izroda. Posljedice devijacija u visokom obrazovanju biće katastrofalne. Znanje nije jeftin resurs, jer se do njega dolazi putevima skupoće. U društvu znanja, znanje nije bezlično kao novac. Znanje nosi ljudska osoba, stvara ga, uvećava ili unapređuje ljudska ličnost, primjenjuje ga ličnost, podučava i predaje ga ličnost, koristi ga ličnost. Da bi sve to bilo tako mora se znati i znanje se ne može kupovati. Formalne diplome ne znače i stvarno znanje. Obrazovna ličnost je argument, hram, amblem i simbol društva znanja. Kako naći bolja rješenja u Republici Srpskoj za visoko obrazovanje kojemu treba vratiti obraz? Rješenje je u revolucionarnim organizacionim promjenama, promjenama zakona,

promjenama obrazaca i stilova ponašanja svih u obrazovanju, ali i u institucijama države. Treba ojačati kontrolu, odgovornost, treba jačati standarde i kvalitet obrazovanja. Treba prvenstveno ulagati u ljude koji će svojim znanjem i motivacijom doprinijeti sveopštem napretku. Pokretači razvoja trebaju biti najsposobniji i najpošteniji pojedinci, timovi, institucije, kolektivni um zajednice, jer bez boljeg uvida u stanje u visokom obrazovanju i oko njega izgubit ćemo se u haosu, kao mjerom entropije, koji nezaobilazno dolazi uslijed tehnoloških, ekonomskih i političkih promjena.